ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

10. září 2009 *

Ve věci C-199/08,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Oberster Gerichtshof (Rakousko) ze dne 23. dubna 2008, došlým Soudnímu dvoru dne 15. května 2008, v řízení

Erhard Eschig

proti

UNIQA Sachversicherung AG,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení C. W. A. Timmermans, předseda senátu, J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris a C. Toader (zpravodajka), soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokátka: V. Trstenjak,
vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 11. března 2009,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za M. Eschiga E. Salpiusem, Rechtsanwalt,

– za UNIQA Sachversicherung AG M. Paarem, Rechtsanwalt,

– za rakouskou vládu C. Pesendorfer a J. Bauerem, jako zmocněnci,

– za českou vládu M. Smolkem, jako zmocněncem,

– za rakouskou vládu C. Pesendorfer a J. Bauerem, jako zmocněnci,

– za Komisi Evropských společenství N. Yerrell a G. Braunem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 14. května 2009,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci se týká čl. 4 odst. 1 směrnice Rady 87/344/EHS ze dne 22. června 1987 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se pojištění právní ochrany (Úř. věst. L 185, s. 77; Zvl. vyd. 06/01, s. 187).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi E. Eschigem a pojišťovnou UNIQA Sachversicherung AG (dále jen „UNIQA“) ohledně zahrnutí některých nákladů právního zastoupení a platnosti klauzule obsažené ve všeobecných podmínkách pojištění právní ochrany, která opravňuje pojistitele, pokud zájmy několika pojištěných směřují proti týmž odpůrcům a jsou založeny na téže nebo obdobné příčině, omezit své plnění na vedení „vzorových“ procesů nebo případně na společné žaloby nebo další společné formy obrany jím vybranými právními zástupci.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

3 Jedenáctý a dvanáctý bod odůvodnění směrnice 87/344 znějí následovně:

„vzhledem k tomu, že zájmy osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany předpokládají, že pojištěný musí mít možnost výběru advokáta nebo jiné osoby náležitě kvalifikované podle vnitrostátního práva k zastupování při jakémkoli soudním nebo správním řízení a kdykoli dojde ke střetu zájmů;

vzhledem k tomu, že by členským státům měla být dána možnost zprostit pojišťovny povinnosti umožnit pojištěnému tento svobodný výběr advokáta, jestliže je pojištění právní ochrany omezeno na případy vznikající při provozu silničních vozidel na jejich území a jestliže jsou splněny další omezující podmínky;“.

4 Článek 3 směrnice 87/344 stanoví:

„1. Pojištění právní ochrany musí být předmětem samostatné smlouvy oddělené od smlouvy vypracované pro jiná pojistná odvětví, nebo předmětem zvláštní části sdružené smlouvy, ve které musí být specifikována povaha pojištění právní ochrany a uvedena, pokud to členský stát vyžaduje, odpovídající výše pojistného.

2. Každý členský stát učiní nezbytná opatření, aby zajistil, že pojišťovny usazené na jeho území podle volby učiněné členským státem nebo, pokud s tím členský stát souhlasí, podle vlastní volby přijmou alespoň jedno z těchto alternativních řešení:

a) pojišťovna zajistí, aby žádný z jejích zaměstnanců zabývajících se vyřizováním nároků na úhradu výloh právní ochrany nebo právním poradenstvím pro toto odvětví nevykonával současně podobnou činnost

   – ani pro jiné odvětví provozované pojišťovnou, pokud se jedná o kompozitní pojišťovnu,

   – ani, bez ohledu na to, zda se jedná o kompozitní nebo specializovaný podnik, v jiném podniku s finančními, obchodními nebo administrativními vazbami na pojišťovnu a provozujícím jedno nebo více jiných odvětví pojištění uvedených ve směrnici 73/239/EHS;

b) pojišťovna pověří vyřizováním nároků na úhradu výloh právní ochrany jinou pojišťovnu s vlastní právní subjektivitou. Tato pojišťovna musí být uvedena ve zvláštní smlouvě nebo ve zvláštní části sdružené smlouvy uvedené v odstavci 1. Jestliže tato pojišťovna se samostatnou právní subjektivitou má vazby na jiný podnik, který provozuje jedno nebo více pojistných odvětví podle bodu A přílohy směrnice 73/239/EHS, nesmějí zaměstnanci pojišťovny zabývající se zpracováním nároků z pojistných událostí nebo právním poradenstvím spojeným s tímto zpracováním současně vykonávat stejnou nebo podobnou činnost v tomto jiném podniku. Členský stát může navíc stanovit stejné podmínky i pro členy vedení pojišťovny;

c) pojišťovna smluvně zajistí pojištěnému právo vybrat si od okamžiku, kdy mu vzniká vůči pojistiteli právo vyžadovat od pojistitele činnost, k ochraně svých zájmů

advokáta podle vlastní volby nebo, pokud to vnitrostátní právo připouští, jinou náležitě kvalifikovanou osobu.

3. Ať je přijato jakékoli řešení, považují se zájmy osob majících pojištění právní ochrany podle této směrnice za zabezpečené rovnocenným způsobem.“

5 Článek 4 směrnice 87/344 zní následovně:

„1. Každá smlouva na pojištění právní ochrany musí výslovně uznávat, že

a) je-li třeba obrátit se na advokáta nebo na jinou osobu, která má podle vnitrostátního práva vhodnou kvalifikaci k obhajování a zastupování pojištěného nebo k hájení jeho zájmů při jakémkoli soudním nebo správním řízení, musí mít pojištěný možnost si takového advokáta nebo jinou osobu svobodně vybrat;

b) pojištěný musí mít možnost svobodně si vybrat advokáta, nebo jestliže tomu dá přednost, v rozsahu umožněném vnitrostátním právem jakoukoli jinou náležitě kvalifikovanou osobu k hájení svých zájmů, kdykoli dojde ke střetu zájmů.

2. Advokátem se rozumí jakákoli osoba oprávněná vykonávat svou profesní činnost pod jedním z názvů uvedených ve směrnici Rady 77/249/EHS ze dne 22. března 1977 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů.“

6 Článek 5 směrnice 87/344 stanoví:

„1. Kterýkoli členský stát může pojištění právní ochrany vyjmout z uplatňování čl. 4 odst. 1, jsou-li současně splněny všechny následující podmínky:

a) pojištění je omezeno na případy vzniklé z používání silničních vozidel na území dotyčného členského státu;

b) pojištění je spojeno se smlouvou o poskytnutí asistence v případě nehody nebo poruchy silničního vozidla;

c) pojistitel právní ochrany ani pojistitel asistence neprovozují žádné odvětví pojištění odpovědnosti;

d) jsou přijata opatření, aby právní poradenství a zastupování každé ze sporných stran v případě sporu bylo vykonáváno zcela nezávislými advokáty, pokud mají tyto strany pojištění právní ochrany u stejného pojistitele.

2. Výjimkou poskytnutou pojišťovně členským státem podle odstavce 1 není dotčeno uplatňování čl. 3 odst. 2.“

7 Článek 6 směrnice 87/344 stanoví:

„Členské státy přijmou všechna náležitá opatření, aniž je tím dotčeno případné právo obrátit se na soud, které může stanovit vnitrostátní právo, k zajištění rozhodčího řízení nebo jiného řízení se srovnatelnými zárukami objektivnosti, aby v případě rozdílnosti názoru pojistitele právní ochrany a pojištěného mohlo být přijato rozhodnutí o způsobu urovnání sporu.

V pojistné smlouvě musí být uvedeno, že pojištěný má právo využít tohoto řízení."

8 Článek 7 směrnice 87/344 zní následovně:

„Dojde-li ke střetu zájmů nebo k neshodě v otázce vyřešení sporu, musí pojistitel právní ochrany nebo případně kancelář pověřená vyřizováním nároků informovat pojištěného o

– právu uvedeném v článku 4,

– možnosti využít řízení podle článku 6."

Vnitrostátní právní úprava

9 Pravidlo, že osoba pojištěná na krytí výloh právní ochrany má právo na svobodný výběr právního zástupce, je stanoveno v § 158k rakouského zákona ze dne 1958 o pojistné smlouvě (Versicherungsvertragsgesetz, dále jen „VersVG“), ve znění zákona ze dne 11. února 1993, přijatého pro účely provedení článku 4 směrnice 87/344.

10 Ustanovení § 158k VersVG stanoví:

„1. Pojištěný je oprávněn vybrat si ke svému zastupování v soudním nebo správním řízení osobu oprávněnou na základě své profese zastupovat účastníky řízení. Krom toho si pojištěný k dalšímu hájení svých právních zájmů může svobodně vybrat advokáta, jestliže u pojistitele vznikl střet zájmů.

2. V pojistné smlouvě může být dohodnuto, že pojištěný si k zastupování v soudním nebo správním řízení může zvolit pouze osobu oprávněnou na základě své profese zastupovat účastníky řízení se sídlem kanceláře v místě soudního nebo správního orgánu příslušného k řízení v prvním stupni. V případě, že v tomto místě nemají sídlo své kanceláře alespoň čtyři takové osoby, musí být právo volby rozšířeno na osoby z obvodu příslušného soudu prvního stupně, ve kterém se uvedený orgán nachází.

3. Požaduje-li pojištěný zajištění právního zástupce v soudním nebo správním řízení, musí být informován o právu podle odstavce 1 první věty; v případě střetu zájmů je třeba informovat o právu podle odstavce 1 druhé věty. Pověřila-li pojišťovna vyřízením nároků na náhradu škody jinou pojišťovnu, vztahuje se informační povinnost na tuto pojišťovnu.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

11 Erhard Eschig, rakouský státní příslušník, a společnost UNIQA uzavřeli smlouvu o pojištění právní ochrany, v níž se dohodli na všeobecných podmínkách pojištění právní ochrany („Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutz Versicherung“, dále jen „ARB z roku 1995“).

12 Podle článku 6.7.3 ARB z roku 1995:

„Pokud více pojištěných k hájení svých právních zájmů požívá pojistné ochrany z jedné nebo několika pojistných smluv a pokud jejich zájmy na základě téže nebo obdobné příčiny směřují proti témuž odpůrci nebo týmž odpůrcům, je pojistitel oprávněn své plnění prozatím omezit na mimosoudní obranu právních zájmů pojištěných a vedení nezbytných ‚vzorových‘ procesů jím vybranými právními zástupci.

Jestliže nebo jakmile pojištění nejsou těmito opatřeními dostatečně chráněni proti ztrátě svých nároků, zejména hrozícím promlčením, nese nadto pojistitel také náklady na společné žaloby nebo další společné formy mimosoudní a soudní obrany zájmů jím vybranými právními zástupci.“

13 Erhard Eschig stejně jako několik tisíc dalších investorů, z nichž část uzavřela pojištění právní ochrany se společností UNIQA, investoval peníze u investičních podniků AMIS Financial Consulting AG a AMIS Asset Management Investment Services, které se následně staly insolventními.

14 Erhard Eschig tudíž pověřil advokátní kancelář Salpius Rechtsanwalts GmbH, aby jej zastupovala v několika řízeních, mimo jiné i ve věci úpadku uvedených společností, v trestním řízení vedeném proti orgánům těchto společností, jakož i v řízení vedeném proti Rakouské republice ve věci zanedbání dohledu nad finančním trhem.

15 Erhard Eschig požádal společnost UNIQA, aby potvrdila, že náklady na již uskutečněné a budoucí kroky advokátů, které vybral, budou kryty z titulu pojištění právní ochrany.

16 Společnost UNIQA tuto žádost na základě ustanovení článku 6.7.3 ARB z roku 1995 zamítla.

17 Erhard Eschig podal žalobu k Landesgericht Salzburg, jíž se domáhá určení jednak toho, že společnost UNIQA je povinna krýt náklady na úkony jeho advokátů v uskutečněných a budoucích řízeních, a jednak toho, že článek 6.7.3 ARB z roku 1995 je neplatný, a tudíž není součástí smlouvy o pojištění právní ochrany.

18 Tento soud žalobu zamítl, přičemž uvedl, že článek 6.7.3 ARB z roku 1995 není v rozporu s § 158k VersVG vykládaný ve světle čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344, ale naopak jej doplňuje a přináší řešení případů hromadné škody.

19 Erhard Eschig podal proti tomuto rozhodnutí odvolání, které bylo Oberlandesgericht Linz zamítnuto. Odvolací soud zejména konstatoval, že omezení, které přinesl článek 6.7.3 ARB z roku 1995, bylo v souladu se směrnicí 87/344.

20 Oberster Gerichsthof, který rozhoduje o opravném prostředku „Revision“, si klade otázku, jak je třeba vykládat článek 4 směrnice 87/344.

21 Předkládající soud jednak konstatuje, že doslovný výklad článku 4 této směrnice a skutečnost, že její článek 5 stanoví jedinou výjimku ze zásady svobodného výběru právního zástupce, hovoří ve prospěch E. Eschiga.

22 Podle předkládajícího soudu dále teleologický výklad článku 4 odhaluje několik důvodů k tomu, aby byl pojistitel oprávněn vybrat právního zástupce jménem pojištěných osob, pokud je větší počet těchto osob poškozen toutéž událostí.

23 Vzhledem k tomu, že náklady na společnou žalobu jsou výrazně nižší než náklady na více individuálních žalob, existuje tak nebezpečí, že pojišťovny budou krýt hromadné škody pouze za podmínky, že budou oprávněny samy určit právního zástupce pro všechny pojištěné osoby.

24 Krom toho článek 6.7.3 ARB z roku 1995 doplňuje zásadu svobodného výběru právního zástupce zakotvenou ve směrnici 87/344.

25 Předkládající soud se rovněž zabývá otázkou vhodných kritérií pro vymezení pojmu „hromadná škoda“. Podle předkládajícího soudu se klauzule, která pojistitele opravňuje vybrat právního zástupce, pokud je dotčeno „více pojištěných osob“, jeví být v rozporu s cíli a požadavky směrnice 87/344.

26 Za těchto podmínek se Oberster Gerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344 […] vykládat tak, že brání klauzuli obsažené ve všeobecných pojistných podmínkách pojistitele právní ochrany, která pojistitele v pojistných událostech, ve kterých je poškozen větší počet pojištěných toutéž událostí (například insolvencí podniku poskytujícího služby spojené s cennými papíry), opravňuje k výběru právního zástupce, a tím omezuje právo jednotlivého pojištěného na svobodný výběr advokáta (klauzule nazvaná ‚hromadná škoda')?

2) V případě záporné odpovědi na první otázku: za jakých podmínek se jedná o případ ‚hromadné škody', která ve smyslu výše uvedené směrnice (resp. jejího doplnění) umožňuje přiznat právo na výběr právního zástupce pojistiteli namísto pojištěného?"

K předběžným otázkám

K první otázce

27 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 musí být vykládán v tom smyslu, že si pojistitel právní ochrany v případě, že je poškozen větší počet pojištěných toutéž událostí, může vyhradit právo sám vybrat právního zástupce všech dotčených pojištěných osob.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

28 Erhard Eschig, jakož i rakouská a česká vláda mají za to, že čl. 4 odst. 1 písm. a) této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že brání výkladu vnitrostátní právní úpravy, podle které si pojistitel může vyhradit právo vybrat právního zástupce v případě, že je toutéž událostí poškozeno více pojištěných osob.

29 Článek 4 odst. 1 písm. a) uvedené směrnice má obecný dosah a beze vztahu k předcházení nebo vyloučení střetu zájmů stanovuje zvláštní záruku ve prospěch osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany. Teleologické omezení nebo omezení založené na finančních zájmech pojistitelů, o jaké se jedná ve věci v původním řízení, je tudíž nepřípustné.

30 UNIQA a Komise Evropských společenství mají opačný názor.

31 UNIQA a Komise se v podstatě domnívají, že čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 nezajišťuje osobě pojištěné na krytí výloh právní ochrany samostatné právo na svobodný výběr právního zástupce. Toto právo tudíž může být omezeno zejména v případě, že je poškozen větší počet pojištěných toutéž událostí. UNIQA a Komise svou argumentaci opírají o cíl a kontext směrnice 87/344, jakož i o text čl. 4 odst. 1 písm. a) ve spojení s čl. 3 odst. 2 a článkem 5 této směrnice ve světle jejích bodů odůvodnění.

32 UNIQA a Komise tak uvádějí, že hlavním cílem směrnice 87/344 je vyhnout se nebo vyloučit střety zájmů mezi pojištěnými osobami a pojistiteli, a za tímto účelem tato směrnice členským státům nabízí výběr ze tří možností. Členské státy mohou zvolit

systém povinné specializace zmíněný v osmém bodu odůvodnění směrnice 87/344, upravit smlouvy podle čl. 3 odst. 1 směrnice 87/344 nebo použít řešení stanovená v čl. 3 odst. 2 této směrnice.

33 Zásada svobodného výběru právního zástupce stanovená v čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 se použije pouze na případ stanovený v čl. 3 odst. 2 písm. c) této směrnice.

34 Pokud by se podle Komise čl. 4 odst. 1 písm. a) uvedené směrnice použil na všechna řešení stanovená v čl. 3 odst. 2 této směrnice, byla by první dvě řešení zbavena relevantnosti a omezena na pouhá doplňující ustanovení, jelikož by bylo vždy použito řešení uvedené v čl. 3 odst. 2 písm. c) této směrnice.

35 UNIQA svou argumentaci rovněž opírá o znění jedenáctého bodu odůvodnění směrnice 87/344, který přiznává právo svobodně si zvolit právního zástupce, kdykoli dojde ke střetu zájmů. V důsledku toho je třeba dospět k závěru, že v případě neexistence střetu zájmů právo svobodně si vybrat právního zástupce neexistuje.

36 UNIQA krom toho uvádí, že se v průběhu roku 1987, tedy roku, kdy byla přijata směrnice 87/344, bylo pamatováno pouze na individuální škody a na ochranu těch, kteří byli jejich oběťmi, a tato směrnice se tudíž nevztahovala na hromadné škody.

37 Krom toho je výjimka uvedená v článku 5 směrnice 87/344 důkazem toho, že výjimky ze svobodného výběru právního zástupce jsou možné a přípustné. Podle společnosti UNIQA uvedený článek není ani absolutní výjimkou, ale pouhým příkladem. UNIQA

se tudíž domnívá, že zohlednění hromadných škod vyžaduje v zájmu osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany provést analogický výklad článku 5 této směrnice.

Odpověď Soudního dvora

38 Úvodem je třeba připomenout ustálenou judikaturu Soudního dvora, podle které je pro výklad ustanovení práva Společenství třeba vzít do úvahy nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí (viz rozsudky ze dne 17. listopadu 1983, Merck, 292/82, Recueil, s. 3781, bod 12; ze dne 21. února 1984, St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, 337/82, Recueil, s. I-1051, bod 10; ze dne 14. října 1999, Adidas, C-223/98, Recueil, s. I-7081, bod 23; ze dne 14. června 2001, Kvaerner, C-191/99, Recueil, s. I-4447, bod 30, jakož i ze dne 7. června 2005, VEMW a další, C-17/03, Sb. rozh. s. I-4983, bod 41).

39 V tomto ohledu je třeba uvést, že z preambule směrnice 87/344 vyplývá, že tato směrnice směřuje jednak k usnadnění svobody usazování pojišťoven odstraněním překážek, které představují vnitrostátní právní úpravy kumulace pojištění právní ochrany s jinými pojistnými odvětvími, a jednak k ochraně zájmů pojištěnců zejména co možná největším vyloučením případných střetů zájmů a umožněním řešení sporů mezi pojistiteli a pojištěnými osobami.

40 Uvedená směrnice za tímto účelem zavedla jednak organizační a smluvní opatření, a jednak řadu specifických záruk ve prospěch pojištěných.

41 Pokud jde o organizační a smluvní opatření čl. 3 odst. 2 směrnice 87/344 dává pojistitelům možnost, aby nároky vyřizovali odlišní zaměstnanci v téže pojišťovně nebo

aby bylo vyřizování nároků zadáno právně odlišnému podniku. Článek 3 odst. 2 písm. c) této směrnice navíc umožňuje vyloučit střety zájmů tím, že pojištěnému přiznává svobodu vybrat si právního zástupce, jakmile se prokáže existence pojistné události kryté pojištěním.

42 Podle čl. 3 odst. 3 směrnice 87/344 se má za to, že každé z těchto řešení zajišťuje zájem osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany stejným způsobem. Každému členskému státu přísluší zajistit, aby pojišťovny usazené na jeho území přijaly alespoň jedno z těchto alternativních řešení. Členský stát nicméně může uložit jedno z těchto řešení nebo ponechat pojišťovnám možnost vybrat si z více alternativních řešení.

43 Článek 3 odst. 1 směrnice 87/344 navíc stanoví, že pojištění právní ochrany musí být předmětem samostatné smlouvy oddělené od smlouvy vypracované pro jiná pojistná odvětví, nebo předmětem zvláštní části sdružené smlouvy, ve které musí být specifikována povaha pojištění. Členské státy mohou pojistitelům uložit povinnost zmínit rovněž odpovídající výši pojistného.

44 Pokud jde o specifické záruky, tato směrnice přiznává pojištěným osobám právo na svobodný výběr právního zástupce v řízeních uvedených ve svém čl. 4 písm. a) nebo podle písm. b) téhož článku, pokud dojde ke střetu zájmů.

45 Jak vyplývá z článků 4, 6 a 7 směrnice 87/344, práva přiznaná pojištěným osobám uvedenými články směřují k široké ochraně zájmů pojištěného, aniž by byla omezena na situace, ve kterých dojde ke střetu zájmů.

46 Je třeba rovněž konstatovat, že ze znění článků 3 až 5 směrnice 87/344, jakož i z kontextu téže směrnice vyplývá, že právo na svobodný výběr právního zástupce je v mezích stanovených těmito články obecným a samostatným způsobem přiznáno každému pojištěnému.

47 Je tak třeba zaprvé připomenout, že čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344 přiznává pojištěnému právo na svobodný výběr právního zástupce, ale s výjimkou situací, ve kterých došlo ke střetu zájmů, toto právo omezuje na soudní a správní řízení. Použití přídavného jména „každá“ a času slovesa „uznávat“ značí obecný dosah a závaznost tohoto pravidla.

48 Je třeba zadruhé zdůraznit, že toto ustanovení stanoví minimální úroveň svobody, která musí být pojištěné osobě přiznána, bez ohledu na to, jaké řešení stanovené v čl. 3 odst. 2 této směrnice pojišťovna přijme.

49 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že vlastní oblast působnosti opatření stanovených v čl. 3 odst. 2 písm. a) a b) směrnice 87/344 zůstane zachována i v tom případě, že z čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 bude vyvozeno samostatné právo osoby pojištěné na krytí výloh právní ochrany na svobodný výběr právního zástupce.

50 Řešení stanovené v čl. 3 odst. 2 písm. c) směrnice 87/344 totiž pojištěným osobám dává širší práva než čl. 4 odst. 1 písm. a) této směrnice. Posledně uvedené ustanovení totiž přiznává právo na svobodný výběr právního zástupce pouze v případě, že bylo zahájeno soudní nebo správní řízení. Naproti tomu podle řešení stanoveného v čl. 3 odst. 2 písm. c) uvedené směrnice má pojištěný právo vybrat si právního zástupce od okamžiku, kdy mu vzniká právo vyžadovat od pojistitele činnost na základě pojistné smlouvy, tedy i před zahájením jakéhokoli soudního nebo správního řízení.

51 Navíc by podle výkladu navrhovaného společností UNIQA a Komisí čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 neměl žádnou oblast působnosti. V případě výběru řešení stanoveného v čl. 3 odst. 2 písm. c) této směrnice by totiž právo na svobodný výběr právního zástupce existovalo již před zahájením správního či soudního řízení. Pokud by se čl. 4 odst. 1 písm. a) uvedené směrnice použil pouze v případě volby tohoto prvního návrhu, byl by čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 zbaven jakéhokoli normativního obsahu.

52 Krom toho jedenáctý bod odůvodnění směrnice 87/344 potvrzuje, že právo na svobodný výběr právního zástupce v rámci soudního nebo správního řízení nesouvisí se vznikem střetu zájmů.

53 V tomto ohledu by sice slova „und zwar immer“ obsažená v německé verzi uvedeného bodu odůvodnění směrnice 87/344 mohla být vykládána tak, že podmiňují právo na svobodný výběr právního zástupce vznikem střetu zájmů. Takového výkladu se však nelze dovolávat na podporu zúženého chápání čl. 4 odst. 1 písm. a) této směrnice.

54 Zaprvé podle ustálené judikatury nutnost jednotného výkladu směrnic Společenství vylučuje, aby byl text ustanovení v případě pochybností zvažován samostatně, a naopak vyžaduje, aby byl vykládán a používán ve světle verzí v jiných úředních jazycích (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 2. dubna 1998, EMU Tabac a další, C-296/95, Recueil, s. I-1605, bod 36; ze dne 17. června 1998, Mecklenburg, C-321/96, Recueil, s. I-3809, bod 29, jakož i ze dne 26. května 2005, Kingscrest Associates a Montecello, C-498/03, Sb. rozh. s. I-4427, bod 26).

55 Jak přitom uvedla generální advokátka v bodě 71 svého stanoviska, ze srovnání jednotlivých jazykových verzí vyplývá, že právo na svobodný výběr právního zástupce v rámci jakéhokoli soudního nebo správního řízení je přiznáno nezávisle na vzniku střetu zájmů.

56 Jak zadruhé uvedla Komise, pokud by slova „und zwar immer“ byla vykládána ve smyslu navrhovaném společností UNIQA, byla by ustanovení čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 zbavena své podstaty, jelikož jejich obsah již byl převzat v čl. 4 odst. 1 písm. b) této směrnice.

57 Jak zatřetí uvedla generální advokátka v bodě 73 svého stanoviska, ani z původního návrhu směrnice předloženého Komisí, ani z dalších dokumentů z legislativního procesu nevyplývají indicie pro to, že by v čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 měl být stanoven pouze další nástroj pro vyloučení střetu zájmů, a nikoliv samostatné právo na výběr právního zástupce.

58 Z historie vzniku směrnice lze naopak vyvodit závěr, že původní cíl zajistit ve všech smlouvách o pojištění právní ochrany právo na svobodný výběr právního zástupce, které nezávisí na existenci střetu zájmů, byl zachován, i když byl omezen na soudní a správní řízení.

59 Je třeba začtvrté konstatovat, že článek 5 směrnice 87/344 sice členským státům povoluje vyjmout z uplatnění čl. 4 odst. 1 této směrnice určité případy vyplývající z používání silničních vozidel. Tato výjimka z práva na svobodný výběr právního zástupce nicméně musí být vykládána restriktivně, a proto ji nelze použít analogicky.

60 Krom toho je nesporné, že zákonodárce Společenství nepočítal s výjimkou pro případ, kdy je větší počet pojištěných poškozen toutéž událostí.

61 UNIQA a Komise v tomto ohledu uvádějí, že hromadné škody v době přijetí směrnice 87/344 ještě nebyly známy. Právo na svobodný výběr právního zástupce podle čl. 4 odst. 1 písm. a) této směrnice nelze tudíž použít v případě hromadné škody.

62 Takovou argumentaci nelze přijmout.

63 Jev událostí ovlivňujících stejným způsobem významný počet osob totiž není nový. Jak uvedl E. Eschig, řada případů existovala již před přijetím směrnice 87/344.

64 Dále i za předpokladu, že nové okolnosti vedly na úrovni členských států ke zvyšování počtu žalob směřujících ke společné ochraně zájmů členů určité skupiny osob, nemohou takové okolnosti za současného stavu práva Společenství omezit svobodný výběr osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany, zda se budou účastnit takové žaloby, či nikoli a zda si případně zvolí právního zástupce.

65 Nakonec je třeba upřesnit, že směrnice 87/344 neusiluje o úplnou harmonizaci smluv o pojištění právní ochrany na úrovni členských států a že za současného stavu práva Společenství mají členské státy nadále možnost určit režim použitelný na uvedené smlouvy.

66 Členské státy nicméně musejí při výkonu svých pravomocí v této oblasti dodržovat právo Společenství, a konkrétně článek 4 směrnice 87/344.

67 Krom toho je třeba připomenout, že vnitrostátnímu soudu přísluší vykládat ustanovení VersVG v co největší možné míře s ohledem na znění a účel směrnice 87/344, s přihlédnutím k výše uvedenému výkladu jejího čl. 4 odst. 1 této směrnice, aby dosáhl výsledku, který směrnice sleduje, a dosáhl tak souladu s čl. 249 třetím pododstavcem ES (v tomto smyslu viz zejména rozsudek ze dne 5. října 2004, Pfeiffer a další, C-397/01 až C-403/01, Sb. rozh. s. I-8835, bod 113).

68 V důsledku toho je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 musí být vykládán v tom smyslu, že si pojistitel právní ochrany v případě, že je toutéž událostí poškozeno několik pojištěných osob, nemůže vyhradit právo sám vybrat právního zástupce všech dotyčných pojištěných osob.

K druhé otázce

69 Vzhledem k odpovědi poskytnuté na první otázku není namístě odpovídat na druhou otázku.

K nákladům řízení

70 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Článek 4 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 87/344/EHS ze dne 22. června 1987 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se pojištění právní ochrany musí být vykládán v tom smyslu, že si pojistitel právní ochrany v případě, že je toutéž událostí poškozeno několik pojištěných osob, nemůže vyhradit právo sám vybrat právního zástupce všech dotyčných pojištěných osob.

Podpisy.